

CZU: 347.191:341.217(4) EU

CRITERII DE DETERMINARE A NAȚIONALITĂȚII PERSOANEI JURIDICE ÎN CONTEXTUL LEGISLAȚIEI UNIUNII EUROPENE

*Dumitru MELNIC**Universitatea de Stat din Moldova*

Una dintre libertățile fundamentale ale dreptului Uniunii Europene este libera circulație a persoanelor fizice și a persoanelor juridice, indiferent de statul membru în care se dorește exercitarea acestei libertăți.

Exercitarea de către o societate comercială a unor activități comerciale prevăzute în obiectul de activitate, în afara granițelor statului în conformitate cu legea căruia s-a constituit ori în care și-a stabilit sediul, a devenit în prezent un fenomen obișnuit.

Expansiunea eficientă și controlată a activității companiei trebuie să fie însoțită de o creștere exponențială a numărului de sucursale, agenții sau filiale, înființate de către societatea-mamă pe teritoriul statelor în care urmărește să pătrundă cu mărfurile sale. În acest context, criteriile de determinare a naționalității persoanei juridice este un prim subiect care ar fi necesar de identificat.

Cuvinte-cheie: naționalitate, persoană juridică, societate comercială.

THE CRITERIA FOR ESTABLISHING THE NATIONALITY OF THE LEGAL PERSONS IN THE EUROPEAN UNION LAW

One of the fundamental principles in the European Union law is the free movement of natural persons and legal persons, irrespective of the Member State in which the exercise of this right is sought.

The exercise by a commercial company of commercial activities stipulated in the scope of activity outside the state's borders, under the law of which it was constituted or in which it has established its seat, has now become a common phenomenon.

The effective and controlled expansion of the company's business is required to be accompanied by an exponential growth in the number of branches, agencies or subsidiaries which are set up by the parent company in the territory of the States where it intends to enter with its commodities/ services. Thus, the criteria for determining the nationality of the legal person are the first matter that should be identified.

Keywords: the nationality, legal persons, commercial company.

Introducere

Liberalizarea activității economice externe a permis persoanelor juridice să-și realizeze și să-și revendice într-o măsură din ce în ce mai mare dreptul la mobilitatea tranzacțiilor la nivel internațional.

Fenomenul fuziunii persoanelor juridice pe plan național și internațional și amploarea pe care au luat-o investițiile străine de capital în diverse state au condus la internaționalizarea persoanelor juridice, apărând societățile multinaționale, sau transnaționale. În cadrul Comunității Economice Europene se observă preocuparea pentru coordonarea reglementarilor juridice privind persoanele juridice și crearea unor noi persoane, care s-ar putea prezenta sub formă de persoane juridice de tip european.

Potrivit doctrinei în materie, persoana juridică este definită ca fiind subiectul colectiv de drept, adică un colectiv de oameni care, întrunind condițiile cerute de lege, este titular de drepturi subiective și obligații civile [1].

Elementele constitutive ale persoanei juridice sunt organizarea de sine stătătoare, un patrimoniu distinct (propriu) și un scop propriu, determinat și în acord cu interesul general.

Conceptul de persoană juridică ar trebui să primească o interpretare largă, pentru a viza orice entitate căreia i se recunoaște calitatea de titular de drepturi și obligații, chiar dacă forma aleasă nu are neapărat un echivalent în legislația Republicii Moldova. Sunt vizate orice tipuri de societăți comerciale, în unele cazuri se includ și persoanele juridice fără scop lucrativ sau persoanele juridice de drept public. Din perspectiva dreptului internațional privat, nu prezintă interes persoana juridică în calitate de subiect al raporturilor specifice materiilor de drept public, ci persoana juridică angajată în raporturi juridice cu element de extraneitate, în cadrul cărora urmărește gestiunea intereselor sale patrimoniale ori alte interese de drept privat.

Textul poate fi aplicat și în ceea ce privește diverse forme de persoane juridice străine și grupări de persoane care, fără să aibă personalitate juridică în sens strict, apar totuși ca subiecte de drept independent, pentru că

dispun de capacitatea de a sta activ și pasiv în justiție, pot dobândi drepturi și își pot asuma obligații și au un patrimoniu propriu cu care răspund pentru datoriile sociale.

Una dintre probleme ce țin de activitatea persoanelor juridice în relațiile economice internaționale este determinarea apartenenței persoanelor juridice la un anumit stat. Aceasta este problema naționalității persoanelor juridice. Mai mult, dreptul Uniunii Europene impune și el exigențe particulare: în aplicarea articolelor 49 și 54 TFUE (fostele 43 și 48 TCE), statele membre sunt obligate să asigure un tratament național persoanelor juridice stabilite în celelalte state membre. Aceasta presupune, în principiu, eliminarea restricțiilor cu privire la constituirea de filiale, sucursale, birouri, reprezentanțe, agenții, dar și a restricțiilor care privesc accesul la diferite activități economice sau exercitarea efectivă a acestora; mecanismele tradiționale de drept internațional privat ale statelor membre trebuie să se adapteze inclusiv acestor realități.

Articolul 49 TFUE interzice categoric toate dispozițiile care ar îngreuna dreptul la libera stabilire a resortisanților unui stat membru pe teritoriul altui stat membru, această interdicție cuprinzând și acele măsuri care ar îngreuna drepturile acelor cetățeni dintr-un stat membru care doresc să înființeze agenții, sucursale și filiale în alt stat membru. Tot articolul 49 declară că libertatea stabilirii include dreptul de a înființa și administra întreprinderi și, în special, societăți. Libertatea stabilirii este garantată cetățenilor statele membre, iar această libertate fundamentală trebuie să se realizeze în concordanță cu condițiile stabilite pentru propriii cetățeni ai statului membru vizat.

Conținut

În privința libertății de stabilire a persoanelor juridice, art.54 din Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene statuează următoarele: *Societățile constituite în conformitate cu legislația unui stat membru și având sediul social, administrația centrală sau locul principal de desfășurare a activității în cadrul Uniunii sunt asimilate, în aplicarea prezentei subsecțiuni, persoanelor fizice resortisante ale statelor membre. Prin societăți se înțeleg societățile constituite în conformitate cu dispozițiile legislației civile sau comerciale, inclusiv societățile cooperative și alte persoane juridice de drept public sau privat, cu excepția celor fără scop lucrativ* [2].

Articolul 54 face trimitere la prevederile art.49 și extinde aria de cuprindere a libertății de circulație garantate persoanelor fizice și asupra acestor societăți descrise mai sus. Importanța art.54 rezidă în faptul că definește noțiunea de societate, putându-se observa caracterul general al definiției, căci autorii Tratatului au urmărit să poată beneficia de libertatea stabilirii unui număr cât mai mare de persoane. Același art.54 al Tratatului prevede că și în cazul societăților trebuie aplicate aceleași norme care guvernează libertatea de stabilire a persoanelor fizice. Astfel, aplicând prevederile art.49 asupra societăților, reiese că și acestea au dreptul de a înființa agenții, sucursale sau filiale în orice stat membru al Uniunii. Aceste prevederi se referă la dreptul de stabilire secundar, când sediul social și administrația centrală a societății rămân neschimbate, activitatea fiindu-i însă completată prin înființarea unor noi unități economice. În timp ce problema dreptului de stabilire secundar a fost clarificată în mod satisfăcător, mult mai dificilă și neclară se prezintă problema dreptului de stabilire primar. Dreptul la stabilire primar ar presupune posibilitatea ca o societate să-și poată transfera sediul în alt stat membru, păstrându-și în același timp personalitatea juridică în statul înființării. În cazul societăților, transferul sediului în paralel cu păstrarea persoanei juridice ar fi într-un tot în spiritul principiului liberei circulații în spațiul comunitar, însă Tratatul nu cuprinde dispoziții explicite în privința acestui aspect. Unul dintre motive poate fi faptul că art.54 al Tratatului statuează numai că societățile beneficiază de aceleași drepturi ca persoanele juridice în privința libertății de stabilire.

Din moment ce art.49 se referă în mod explicit doar la persoane fizice, nu găsim nicio referire cu privire la transferul de sediu al societăților sau la dreptul de stabilire primar. „Economia” în exprimarea semnatarilor Tratatului a dat naștere unor dispute juridice care s-au întins de-a lungul deceniilor și astfel problema transferului transfrontalier al sediului societăților cu păstrarea persoanei juridice a devenit una stringentă.

Conceptul de „naționalitate”, în mod natural elaborat pentru persoanele fizice, poate fi conectat și persoanelor juridice, însă doar cu prețul unor adaptări. Dacă în ceea ce privește persoanele fizice opțiunea în favoarea cetățeniei apare ca una naturală, atunci în ceea ce privește persoanele juridice s-ar putea discuta dacă acestea se pot bucura efectiv de o naționalitate, care să poată fi luată în considerare pentru stabilirea legii [3].

Astfel, naționalitatea exprimă apartenența unei persoane la populația constitutivă a unui stat, iar folosirea acesteia în cazul persoanelor juridice – forme de manifestare a unor activități economice sau de altă natură realizate de persoane fizice – poate surprinde. Mai mult, natura persoanelor juridice – entități ce au la bază contracte de drept privat sau manifestări unilaterale de voință – s-ar opune conferirii unei naționalități acestora.

Având în vedere că persoanele juridice sunt veritabile subiecte de drept, dispunând, la fel ca și persoanele fizice, de personalitate juridică, ele trebuie să se bucure de toate prerogativele aferente acesteia, inclusiv de naționalitate. De altfel, naționalitatea nu creează doar o legătură politică generatoare de obligații și drepturi, ci este elementul de bază în ceea ce privește statutul juridic al individului și determinarea legii civile căreia acesta se supune; pe același fundament, legătura dintre o persoană juridică și un stat apare ca indispensabilă atunci când este vorba de a stabili statutul personal al acelei persoane juridice. Pe baza acestor observații, transpunerea conceptului de naționalitate în ceea ce privește persoanele juridice apare drept legitimă, chiar dacă în practică trebuie operate diverse adaptări, în special în ceea ce privește criteriile de conferire a acesteia.

Pentru aplicarea ori folosirea noțiunii de naționalitate și în privința persoanelor juridice sunt invocate mai multe argumente:

a) Persoanele juridice au, ca și persoanele fizice, denumire și sediu, astfel încât nu există dificultăți și incompatibilități de a li se atribui o naționalitate.

b) Exceptând persoanele juridice create prin tratate, dreptul internațional recunoaște personalitatea juridică subiectelor colective numai prin intermediul unei ordine juridice interne, astfel încât dacă există personalitatea juridică autonomă, există în mod necesar și naționalitate.

c) Naționalitatea persoanelor juridice răspunde unor interese practice, de exemplu pentru determinarea domeniului de aplicare a tratatelor, care se referă la persoane proprii și persoane străine, ceea ce ar însemna (dacă nu se aplică naționalitatea și persoanelor juridice) că tratatele respective privesc numai persoanele fizice, iar altele tratatele fac referire la persoanele juridice proprii și străine, distincție care se face cu ajutorul naționalității [4].

Normele juridice ale fiecărei țări stabilesc criteriile cu ajutorul cărora se determină naționalitatea persoanelor juridice. În consecință, normele noastre juridice determină care persoane juridice sunt naționale și care sunt străine, de exemplu bulgare, ungare, italiene, franceze etc. Anumite aspecte privind persoana juridică sunt cârmuite de legea națională a acesteia. În acest fel, determinarea naționalității persoanelor juridice înseamnă stabilirea domeniului de aplicare a legilor proprii față de cele străine, adică soluționarea conflictului de legi.

Naționalitatea persoanei juridice se determina potrivit anumitor criterii.

Acestate sunt:

a) Criteriul voinței fondatorilor persoanei juridice. Acest criteriu reprezintă o aplicare a principiului autonomiei de voință în materia determinării naționalității persoanei juridice. Autonomia de voință transpare în ansamblul operațiunilor de constituire a persoanei juridice, cu repercusiuni în dreptul internațional privat. Astfel, asociații sau acționarii au libertatea de a decide care va fi statul pe al cărui teritoriu se va afla sediul social. Prin alegerea pe care o efectuează, ei desemnează, indirect, legea care se va aplica statutului persoanei juridice. Sau, dacă persoana juridică dispune de mai multe sedii, asociații/ acționarii pot decide care este sediul real al persoanei juridice, concentrând punctul de greutate al activității acesteia la sediul de pe teritoriul unui anumit stat. E de la sine înțeles că libertatea de stabilire a sediului social, respectiv a sediului real, se va încadra în prevederile în vigoare din statul vizat. Manifestarea voinței de stabilire a sediului într-un anumit stat semnifică alegerea legii care va governa toate aspectele referitoare la capacitatea persoanei juridice, modul de dobândire și de pierdere a calității de asociat, precum și drepturile și obligațiile ce decurg din această calitate, alegerea, competențele și funcționarea organelor de conducere, reprezentarea prin intermediul organelor de conducere (conform actului constitutiv), dizolvarea și lichidarea persoanei juridice. Fondatorii determină naționalitatea persoanei juridice prin actul constitutiv și statut, astfel cum ar fi mai convenabil în raport cu interesele lor [5].

În general, acest criteriu nu este acceptat în literatura juridică, deoarece, pe de o parte, natura contractuală a persoanei juridice, de exemplu a societății, nu exprimă în întregime esența ei juridică și, pe de altă parte, acest criteriu nu asigură respectarea normelor cu caracter imperativ, dictate pentru a ocroti interesul terților.

b) Criteriul teritorialității conducerii (sediul social). Potrivit acestuia, persoana juridică are naționalitatea țării unde își are sediul social, adică locul unde se găsește conducerea sa, dacă sunt întrunite următoarele condiții:

- a) sediul sa fie cel stabilit;
- b) sediul sa nu fie fictiv;
- c) sediul sa fie serios.

Sediul trebuie să fie real stabilit pe teritoriul aceluși stat, astfel ca persoana juridică să aibă centrul său administrativ, adică principalele organe de conducere pe acel teritoriu. Dacă persoana juridică are mai multe

organe de conducere situate în țări diferite, sediul persoanei juridice este în țara în care se află organul superior care are conducerea întregii persoane juridice. Sediul social mai trebuie să fie serios, adică stabilit într-o țară cu care persoana juridică are o legătură semnificativă. În cazul în care sediul social ar fi într-o țară care nu prezintă suficiente legături cu persoana juridică, dar a fost acolo stabilit numai pentru anumite avantaje, sediul, deși ar fi real, nu este serios și deci nu ar putea să servească la determinarea naționalității persoanei juridice. În susținerea acestui criteriu se invocă, printre alte argumente, faptul că majoritatea covârșitoare a actelor juridice care leagă persoana juridică respectivă se încheie de organele ei de conducere; deci, pentru rezolvarea problemelor privind drepturile organelor este cazul să se aplice legea țării pe teritoriul căreia funcționează aceste organe. Acest criteriu este adoptat în practica franceză, belgiană.

c) Criteriul locului de înregistrare a statutului persoanei juridice (incorporation), adică locul unde au fost îndeplinite formalitățile pentru constituirea persoanei juridice, chiar dacă sediul social ar fi în altă țară.

Acest criteriu este folosit în mod tradițional în țările anglo-saxone încă din sec. al XIII-lea. Apariția lui fiind condiționată de politica colonială britanică pentru stabilirea unor garanții companiilor interne care își gestionau afacerile și schimbau organele de administrație pe teritoriul coloniilor. În baza acestui concept a apărut abordarea că persoana juridică are statut personal și naționalitatea statului unde a dobândit capacitate juridică.

În prezent acest criteriu este practicat în SUA, Anglia și Olanda. El permite persoanei juridice să fie supusă legii statului în conformitate cu care a fost înființată și să se bucure de protecția acelui stat indiferent care ar fi locul unde se desfășoară activitatea persoanei juridice ori s-ar afla sediul său social.

Este de menționat și dezavantajul acestei teorii care oferă oportunități nelimitate pentru manipulari, cum ar fi stabilirea companiilor fictive după sediul oficiilor, unica funcție a cărora este ținerea corespondenței oficiale [6].

d) Criteriul unde se găsește centrul activității economice a persoanei juridice. Potrivit acestui criteriu, persoana juridică are naționalitatea țării unde se găsește centrul activității sale, locul unde se găsesc minele, uzinele. Acest criteriu nu este folosit de practica judecătorească europeană, deoarece uneori este foarte greu a determina locul activității economice, în special în cazul în care această activitate se desfășoară pe teritoriul mai multor țări. Acest criteriu a fost reluat de legislația țărilor în curs de dezvoltare pentru a da acestor state posibilitatea de a reglementa persoanele juridice care acționează aici, deși capitalul este străin.

e) Criteriul controlului. S-a considerat că în unele cazuri persoana juridică are o naționalitate aparentă și că cele patru criterii juridice nu pot fi folosite pentru a descoperi caracterul real al persoanei juridice. S-a recurs la criteriul controlului. Potrivit acestuia, naționalitatea persoanelor juridice se determină fie după apartenența conducătorilor persoanei juridice, fie după cetățenia asociaților, fie după naționalitatea capitalului social, fie după cetățenia acelor în folosul cărora se desfășoară activitatea persoanei juridice.

După cel de-al doilea război mondial, practica internațională a revenit la criteriile anterioare pentru determinarea naționalității persoanei juridice, cu unele excepții.

Criteriul controlului este folosit și atunci când se pune problema atribuirii unor drepturi cu caracter special. Astfel, numai persoanele juridice „naționale” au dreptul să posedे nave, aeronave, să primească în concesiune exploatarea energiei hidraulice, a minelor, să se folosească de avantajele speciale acordate prin tratate, în mod reciproc, supușilor din statele contractante. Criteriul controlului este folosit în unele tratate internaționale pentru a se putea face deosebirea dintre persoanele juridice naționale și persoanele juridice străine. Se folosește criteriul controlului și atunci când anumite măsuri discriminatorii se aplică persoanelor juridice străine. În dreptul francez, acest criteriu se aplică pentru determinarea naționalității băncilor.

f) Criterii mixte. Acestea rezultă din folosirea concomitentă a mai multor criterii din acele specificate *supra*, de exemplu sediul social cumulativ cu locul constituirii persoanei juridice sau sediul social luat împreună cu cetățenia asociaților ori a celor aflați la conducerea persoanei juridice.

În dreptul UE se folosesc diferite criterii. În Regulamentul Bruxelles I (revizuit), în art.63, se face referire la criteriile privind sediul statutar, administrația centrală, punctul principal de activitate; în cazul Ciprului, al Regatului Unit și al Irlandei, prin sediu „statutar” se înțelege *registered office* (sediul social) sau, în lipsa acestuia, locul în care a avut loc conform legii *formation* (constituirea).

În Regulamentul (UE) 2015/848 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 mai 2015 privind procedurile de insolvență acestea revin instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia se află centrul intereselor principale ale debitorului. Centrul intereselor principale este locul în care debitorul își administrează în mod

obișnuit interesele și care este verificat de către terți. În cazul unei societăți sau persoane juridice, centrul intereselor principale este prezumat a fi, până la proba contrarie, locul unde se află sediul social.

Transferul sediului social dintr-un stat membru al Uniunii Europene în altul, paralel cu păstrarea persoanei juridice, poate fi îngreunat de diferențele din domeniul dreptului internațional privat al statelor membre. Cea mai mare problemă în privința exercitării dreptului de stabilire primar o constituie faptul că dispozițiile pentru determinarea statutului organic, a naționalității și a dreptului personal al societății diferă în fiecare stat membru. Asemenea persoanelor fizice, și pentru societățile comerciale este foarte importantă stabilirea dreptului personal aplicabil și al cetățeniei, deoarece datele de identificare ale firmei (valabilitatea înființării, calitatea procesuală sau organele de administrare) se vor stabili după statutul organic [7].

În privința determinării dreptului personal aplicabil societăților, există două principii în dreptul internațional privat: principiul sediului și principiul înregistrării (incorporării), aceste două principii concurând la stabilirea dreptului personal al societăților, sistemele juridice ale Uniunii Europene fiind divizate după acest criteriu. Principiul sediului statuează că dreptul personal al persoanei juridice este dreptul aceluși stat unde se află sediul social al persoanei juridice, în timp ce principiul înregistrării determină dreptul personal aplicabil în dreptul statului unde s-a înregistrat înființarea firmei.

Principiul înregistrării este adoptat în Regatul Unit, Dania, Olanda, Irlanda și Spania, în timp ce Germania, Belgia, Franța, Italia au adoptat principiul sediului. Exemplu clasic al principiului sediului este cel din sistemul de drept german; astfel, principiul sediului este cel mai susținut și promovat de Germania. Mecanismul aplicării principiului sediului se desfășoară în felul următor în Germania: în cazul în care o societate constituită după dreptul unui alt stat membru își transferă sediul în Germania, în urma aplicării principiului sediului, dreptul personal aplicabil devine dreptul german și, ca urmare, calitatea sa juridică se stabilește după dreptul german.

Jurisprudența germană a stabilit însă că această calitate juridică a fost dobândită conform legislației statului unde societatea a avut sediul original și nu potrivit legislației statului german. Ca urmare, nu se va recunoaște calitatea juridică a acestor societăți în Germania, astfel neacordându-li-se nici calitatea procesuală. Calitatea juridică și calitatea procesuală îi vor fi recunoscute numai dacă societatea se va reînființa după legile statului unde și-a transferat sediul. O analiză comparativă a principiului sediului și a principiului înregistrării arată că cel din urmă este mult mai avantajos pentru transferul sediului cu păstrarea naționalității. Astfel, se pune problema: în ce măsură este compatibilă aplicarea principiului sediului cu libertatea circulației stipulate în Tratatul de la Roma?

Unele țări completează principiul determinării naționalității persoanei juridice în baza criteriului controlului substanțial, Elveția fiind țara ale cărei tratate bilaterale și multilaterale reflectă cel mai bine acest moment. Astfel, de exemplu, Acordul semnat de Elveția și Albania în 1992 stipulează în art.1: „Definiții: Investitor sunt acele persoane juridice, inclusiv companiile, companiile încorporate și alte organizații, care sunt constituite sau organizate în baza legislației Părții Contractante unde aceasta își are cartierul general și interesul economic și financiar substanțial. Precum și entitățile juridice stabilite în conformitate cu legislația unei țări care sunt controlate direct sau indirect de naționali ai acelei Părți Contractante sau de persoane juridice care au sediul general și interesele economice substanțiale pe teritoriul Părții Contractante”. Prevederi similare sunt stipulate în acordurile semnate de Elveția cu Letonia, Lituania și Vietnam [8].

Problema principală în clarificarea acestor aspecte este faptul că Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene nu oferă indicii clare în această privință. Însă, cheia soluției a fost dată încă de la începuturi: art.293 al Tratatului de la Roma a recomandat deja în 1957 noi tratative care să faciliteze încheierea unei convenții internaționale aplicabile statelor membre pentru clarificarea transferului de sediu în paralel cu păstrarea persoanei juridice. La data de 2 februarie 1968, la Bruxelles, a fost semnat de către cele șase state fondatoare Tratatul redactat în baza art.293, conceput să ofere o soluție pentru problema transferului de sediu și pentru recunoașterea reciprocă a societăților și persoanelor juridice. Însă, din moment ce nu a fost ratificat de Olanda, Tratatul nu a mai fost pus în aplicare. Pentru mult timp, posibilitatea exercitării dreptului de stabilire primar a reprezentat doar o problemă teoretică, însă începând cu anii '80 tot mai multe cazuri privind transferul sediului au ajuns în fața Curții Europene de Justiție [9].

În conformitate cu principiul naționalității, statul de origine al companiilor multinaționale își poate justifica jurisdicția asupra activităților de peste hotare ale unei unități a companiei într-un șir de situații.

În primul rând, managerii unei filiale din străinătate, pe baza cetățeniei lor aparținând țării de origine, pot fi suși cerințelor juridice din țara lor.

În al doilea rând, acolo unde nu sunt cetățeni ai țării de origine în consiliul de directori ai filialei sau ei sunt minoritari, statul de origine poate cere companiei-mamă se impună filialei funcționarea în conformitate cu legislația țării de origine, în baza naționalității companiei-mamă ca acționar principal al filialei străine, deși filiala trebuie să se supună legislației statului-gazdă. Această soluție neglijează în mod evident naționalitatea străină a filialei. Respectiva soluție a cauzat mai multe dificultăți. A treia soluție poate fi utilizată în cazul în care compania-mamă activează în străinătate prin intermediul reprezentanțelor neînregistrate în țara-gazdă și acestea își mențin naționalitatea companiei-mamă; astfel, acestea pot fi supuse jurisdicției directe a țării de origine pe baza naționalității corporative.

În condițiile în care naționalitatea persoanei juridice se determină după criteriul stabilit de legea forului (în majoritatea legislațiilor europene – criteriul sediului social), au fost propuse următoarele soluții:

a) Sediul social se determină potrivit legii naționale a persoanei juridice. Împotriva acestei soluții s-a formulat critica în sensul că nu se poate cunoaște naționalitatea persoanei juridice până nu se cunoaște sediul social al acesteia, iar sediul social nu se poate stabili până nu se cunoaște naționalitatea persoanei juridice (argumentul cercului vicios);

b) Sediul social se determină conform legii naționale a persoanei juridice, adică potrivit legii statului în care persoana juridică se găsește. Nici această soluție nu este în afara criticii, deoarece în ipoteza în care persoana juridică are mai multe elemente de extraneitate, de exemplu, activitatea se desfășoară într-o țară, adunarea generală a asociaților se întrunește în alta, iar consiliul de administrație se găsește într-o a treia țară, nu se poate stabili locul unde se consideră că există persoana juridică decât dacă se cunoaște legea în raport cu care se determină apoi locul unde este situată persoana juridică (argumentul cercului vicios);

c) Sediul social se determină după legea țării unde fondatorii au stabilit sediul statutar al persoanei juridice (cele două sedii pot să nu coincidă), așadar – după legea autonomiei, deoarece sediul, ca și domiciliul persoanei fizice, presupune două elemente, și anume: un fapt, adică așezarea, reședința, precum și o intenție, adică așezarea s-a efectuat într-un anumit loc cu scopul de a avea acolo domiciliul sau sediul, iar ambele aceste elemente sunt expresia voinței persoanei. În cazul acestei soluții, ar însemna că statul pe al cărui teritoriu se stabilește sediul social nu are nicio atribuție în această privință, deși fiecare stat este îndreptățit să determine condițiile în care se poate stabili domiciliul sau sediul social pe teritoriul său.

Codul civil al Republicii Moldova reglementează aplicarea legii naționale persoanei juridice străine (art.1596), legea aplicabilă reprezentanțelor și filialelor persoanelor juridice (art.1597), precum și regimul național de activitate al persoanelor juridice străine în Republica Moldova (art.1598) [10].

Admiterea și activitatea persoanelor juridice străine în Republica Moldova se poate face doar în condițiile, formele, limitele, domeniile de activitate prevăzute de dreptul intern. Orice persoană juridică străină care intenționează să desfășoare în Republica Moldova activitate de antreprenariat este obligată să se înregistreze în Republica Moldova. Pe de altă parte, condițiile în care societățile străine pot investi în Republica Moldova sunt reglementate de alt cadru normativ în vigoare.

Astfel, în Republica Moldova persoanelor juridice străine li se acordă regim național. Regimul național este aplicabil persoanelor juridice străine pentru ca acestea să nu beneficieze de mai multe drepturi în Republica Moldova comparativ cu persoanele juridice locale, chiar dacă legea lor națională le-ar permite acest lucru. Drepturile și obligațiile pe care le poate exercita o persoană juridică străină în Republica Moldova sunt reglementate de legea națională a acesteia, însă cu respectarea dispozițiilor prevăzute de legea Republicii Moldova.

Concluzii

Potrivit legislației Republicii Moldova, atât filialele, cât și reprezentanțele persoanelor juridice nu au personalitate juridică proprie, adică nu reprezintă subiecte de drept independente. Criteriul încorporării reprezintă dreptul comun pentru determinarea naționalității persoanei juridice, iar în cazurile când convențiile internaționale la care Republica Moldova este parte stabilesc un alt criteriu privind determinarea naționalității persoanei juridice, se va aplica criteriul prevăzut în convenție. Modificarea acelor elemente ale persoanei juridice de care se leagă stabilirea naționalității și care au caracter de puncte de legătură va implica și modificarea naționalității. Determinarea naționalității asigură punctul de legătură al persoanei juridice cu statutul organic, la care face referire norma conflictuală a Republicii Moldova. Situațiile generatoare de conflicte de calificări pot fi identificate în situația în care sediul social este interpretat diferit în sistemele de drept din lume.

Concluzionăm că în dreptul internațional privat există cel puțin trei modalități de atribuire a naționalității persoanelor juridice. Acestea sunt bazate pe următoarele criterii: locul încorporării, sediului social sau interesul

substanțial al companiei. Din perspectiva evoluției și liberalizării activităților economice se atestă tendința de a reduce din respectarea criteriilor fundamentale în baza cărora se determină naționalitatea persoanei juridice, în favoarea asigurării intereselor ei economice.

Referințe:

1. BELEIU, Gh. *Drept civil român*. Ediția a VII-a revăzută și adăugită de Nicolae Marian și Petrică Trușcă. București, 2001. 424 p.
2. Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene, art.4 [Accesat: 10.06.2018], Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_2&format=PDF,
3. OPREA, A. *Observații privind regimul persoanelor juridice în dreptul internațional privat român din perspectiva reglementărilor din noul Cod civil* [Accesat: 10.06.2018] Disponibil: <https://studia.law.ubbcluj.ro/articol/459>
4. BABĂRĂ, V. Aspecte de drept internațional privat privind naționalitatea persoanei juridice. În: *Perspectiva academică*, vol.III, 2012, p.3. ISBN: 978-9975-4439-3-7
5. JUGASTRU, C. *Ipostaze ale autonomiei de voință în dreptul internațional privat* [Accesat: 12.06.2018], Disponibil: https://studia.law.ubbcluj.ro/pdfs/1488468621-05Jugastru_67_90.pdf
6. ЕРЕМИНА, Ю.И. Критерии определения личного закона и национальности юридического лица. В: *Juvenis scientia*, 2015, no.1, с.91 [Accesat: 25.09.2018], Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/v/kriterii-opredeleniya-lichnogo-zakona-i-natsionalnosti-yuridicheskogo-litsa>
7. Regulamentul (UE) 2015/848 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 mai 2015 privind procedurile de insolvență [Accesat: 18.06.2012] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015R0848&from=RO>
8. ULIANOVSKI, T. Problematika naționalității corporative și incursiune în domeniul protecției diplomatice. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2012, nr.3, p.75. ISSN 1814-3199
9. ZSOLT, K. *Libertatea de stabilire a societăților comerciale în Uniunea Europeană și dreptul român. Reglementările de drept internațional privat a noului Cod civil cu privire la naționalitatea persoanelor juridice în perspectiva dreptului european*. [Accesat: 20.09.2018], Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/280063901_https://www.academia.edu/11330542/Libertatea_de_stabilire_a_societ%C4%83%C5%A3ilor_comerciale_%C3%AEn_Uniunea_European%C4%83_%C5%9Fi_dreptul_rom%C3%A2n_Reglement%C4%83rile_de_drept_interna%C5%A3ional_privat_a_noului_Cod_Civil_cu_privire_la_na%C5%A3ionalitatea_persoanelor_juridice_%C3%AEn_perspectiva_dreptului_european, p. 34.
10. Cod civil al Republicii Moldova, nr.1107-XV din 6 iunie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.82-86.

Date despre autor:

Dumitru MELNIC, doctorand, Școala doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: melnic.dumitru@gmail.com

Prezentat la 27.09.2018